

ОПТИМІЗАЦІЯ СОРТОВОГО СКЛАДУ СУНИЦІ САДОВОЇ В УМОВАХ ПІВДЕННОГО СТЕПУ УКРАЇНИ

Самойленко М.О., доктор с.-г. наук, професор
e-mail: mosamoilenko@mnaeu.edu.ua
Миколаївський національний аграрного університет

Оптимізація сортового складу плодоягідних культур сприяє підвищенню ефективності виробництва, рівномірній насиченості ринку якісною продукцією, а переробні підприємства – сировиною. З урахуванням тих обставин, що мікроклімат впливає не лише на кількісні, але й на якісні показники продуктивності, оптимізація сортименту для конкретного регіону такою, безперечно, популярної культури, як суниця, має першочергове значення.

«Державний реєстр сортів, придатних для поширення в Україні» (2018 р.), виданий для виконання Закону України «Про охорону прав на сорти рослин» з метою організації інформаційної діяльності в сфері охорони прав на сорти рослин, включає в себе широкий асортимент сільськогосподарських культур, в тому 51 сорт суниці. Є офіційним документом і поширюється для селекціонерів, власників сортів, виробників насіння і садивного матеріалу, селекційно-насінницьких фірм, науково-дослідних інститутів, вузів, а також представляє інтерес для господарств з різними формами власності і городників-садівників.

Наведена група сортів суниці садової (*Fragaria ananassa* Duch.) – ранньостиглий, найбільш чисельна і налічує 27 сортозразків, дуже ранній – 2, середньостиглий – 4, середньопізній – 11, пізньостиглий – 3, дуже пізньостиглий – 1; 3 сорти з невиявленою групою стиглості.

В цілому сортимент характеризується підвищеною зимостійкістю, стійкістю до посухи та хвороб, половина з яких (20) мають універсальне призначення. Все таки у Північному Причорномор'ї (зона Степ) сортимент суниці, який представлений 36 сортами (Полісся – 42; Лісостеп – 49), слід вважати недостатньо оптимізованим до природно-кліматичних і економічних умов регіону. Поліпшення якісного складу комерційних сортів слід вирішувати систематично і цілеспрямовано, переважно шляхом створення вітчизняних сортів, які найбільшою мірою адаптовані до технологічних і абіотичних факторів.

З урахуванням біологічних особливостей і тенденції розвитку ринкових відносин концентрація виробництва суниці набуває регіональний характер. Промислові насадження суниці представляють кращим сортиментом, які користуються достатнім і стійким попитом. У структурі виробництва має бути передбачено 60,0...65,0% сортів раннього терміну досягання, 20,0...25,0% – середнього і 10,0...15,0% пізнього термінів досягання.

Структура товарних насаджень повинна бути представлена не більше 5...7-ма основними сортозразків і декількома новими, перспективними для широкого виробничого випробування.

Слід зазначити, що динаміка виробництва суниці садової в світі має стійкий позитивний тренд. В Україні за останні роки виробництво суниці теж зросло в кілька разів. Істотно підвищилися вимоги покупців до якості продукції. Зростає закономірно попит на посадковий матеріал кращих сортів зарубіжної селекції, яких в Державному реєстрі більше половини.

Вражаючих успіхів досягли вчені-селекціонери. Більше 80 компаній із 30 країн мають селекційну програму по суниці, 68 країн беруть участь у програмі UPOV. Тільки в Європі за останні 20 років запатентовано майже 250 сортів, в світі – близько 500, що дозволяє цілеспрямовано оптимізувати сортимент з урахуванням абіотичних факторів, технологічних аспектів виробництва і зростаючих вимог ринку.

Оновлення сортименту є постійно актуальним завданням у всіх зонах вирощування суниці, в тому числі і в Північному Причорномор'ї. Робота з удосконалення біоморфологічних і господарсько-цінних показників суниці проводиться систематично як у нашій країні, так і за кордоном. Сортівий склад періодично оновлюється в кожній зоні ягідництва. Більше 30 країн (приблизно 80 наукових підрозділів і компаній) мають селекційні програми по суниці. За останні 20 років зареєстровано близько 500 нових сортів і тільки кілька з них досягли справжнього комерційного успіху.

Так в Польщі, де виробництво суниці є високотоварною галуззю, рекомендований сортимент суниці налічує понад 45 зразків. Раннього терміну досягання: Aga, Ariadna, Camarosa, Camino, Real, Cascada, Darselect, Eros, Hokent, Honeoye, Jota, Kent, Marilyn, Pastel, Plarionte, Rosie, Salut, Ventana; середнього терміну досягання: Astra, Dukat, Elkat, Elsanta, Emily, Era, Fara, Filon, Leon, Marduk, Onebor (Marmolada), Ostara, Plasifre, Sabrosa, Seascape, Segal, Selva, Seneca, Senga Sengana, Zanta; пізнього строку досягання: Alta Centauri, Bogota, Elsariusz, Feriusz, Filut, Panon, Patrycja, Perla, Selvik, Tarda, Vicoda, Vikar.

Цілком обґрунтовано підвищуються вимоги до якості сортименту. Сортозміна передбачає заміну старих менш продуктивних та менш якісних сортів, вирощуваних в господарствах, новими сортами. Важливе значення при вегетативному розмноженні має і сортооновлення – періодична заміна посадкового матеріалу вже поширених у виробництві сортів низьких репродукцій вищими категоріями. Перевага надається розсаді, яка за фітосанітарним станом відноситься до класу Б – тестований (virus test), в крайньому разі класу В – візуально здоровий (visual healthy). Повністю виключається закладання товарних плантацій рядовим посадковим матеріалом будь-яких репродукцій невідомого походження.

Комерційні сорти суниці садової повинні мати обмаль існуючих недоліків, основні з них є:

– більшість існуючих сортів недостатньо стійкі до хвороб і шкідників;

- квітконоси частіше полягають під вагою ягід, розташовані нижче верхнього рівня листя;
 - ягоди досягають протягом тривалого терміну, не вирівняні за масою, нерівномірно забарвлені;
 - м'якуш ягід часто погано забарвлений, недостатньо щільний;
 - плодоложе погано відокремлюється від плоду;
 - плоди часто асиметричні, гребеневидної форми, з нерівною, ребристою поверхнею;
 - шкірка ягід ніжна, легко пошкоджується при збиранні та догляді за рослинами;
 - не всі сорти відрізняються гармонійним повним смаком.
- Сучасний товарний сорт суниці ананасної повинен мати наступний позитивний комплекс ознак:
- потужний, піднятий, компактний або напіврозлогий кущ, густо або середньоблиственений;
 - помірна вусоуворювальна здатність;
 - квітконоси чисельні, міцні, пружні, прямостоячі, не полягають, на рівні або вище рівня листя;
 - суцвіття компактні, багатоквіткові, типу зонтика, підняті над рівнем листя;
 - квітки двостатеві, самоплідні, одночасно квітучі;
 - ягоди одночасно досягають, великі (понад 25,0 г), вирівняні, симетричні, конічної форми з чітко висловленою шийкою, гладенькі, блискучі;
 - плодоніжка легко відривається, чашечка вільно відділяється від ягоди;
 - шкірка ягід яскраво-червона, рівномірно забарвлена, щільна, горішки не чисельні, слабо занурені в м'якуш;
 - м'якуш червоний, соковитий, щільний, ароматний;
 - смак кисло-солодкий, гармонійний;
 - високі технологічні якості ягід, придатність для заморожування та всіх видів переробки.

Крім того, сорт повинні бути стійким до хвороб і шкідників, випрівання, вимокання, виморожування, досить посухостійким, врожайним. Напрямок використання: десертний, столовий, технічний, універсальний.

Можна не сумніватися, що жоден з відомих, навіть найбільш популярний і поширений сорт суниці не може вважатися ідеальним. Підбір нового сортименту, як більш продуктивного, високоякісного, адаптивного і технологічного для зміни існуючого в зоні Степ України, повинен бути орієнтований перманентно і цілеспрямовано. При цьому необхідно враховувати, що питома вага індивідуального ягідництва, що відрізняється підвищеним попитом, різноманітністю і оригінальністю нових сортів, особливо велика, – є важливим стимулом розширення творчих пошуків і пропозицій.